

GELECEK DAHA GÜZEL GÜNLER Mİ GETİRECEK?

ALAIN DE BOTTON-STEVEN PINKER-MATT RIDLEY-MALCOLM GLADWELL

Giriş

Gelişim, modern çağın ışıltılı kavramlarından biri. Teknolojinin yaygınlaştığı, kişisel özgürlüklerin, küresel ilişkilerin hiç olmadığı kadar güçlendiği dünyamızda, insanlık altın çağına mı yaklaşıyor? Yoksa gelişim kavramının bir gerçeklik değil sadece ideoloji, Batı'dan çıkma bir illüzyon olduğunu söyleyen muhalifler mi haklı?

Dünyaca tanınmış dört düşünür günümüzün en sıcak tartışmalarından birini ele alıyorlar.

Steven Pinker ve Matt Ridley *geleceğin daha güzel günler getireceğine* dair, Alain de Botton ve Malcolm Gladwell'e meydan okuyor.

Peter Munk'ın Mektubu

Munk Münazaraları'nı başlattığımız 2008'deki ilk etkinliğimizden bu yana gerek Kanada, gerekse dünya çapındaki en heyecan verici tartışmalar arasında olduğuna inandığımız toplantılara ev sahipliği yaptık. Merceğini bütün yerküreye odaklayan Munk Münazaraları, çok farklı alanlardan sorunları masaya yatırdı. Munk Münazaralarında dile getirilen meseleler pek çoğumuzun bu konularla daha içli dışlı olmasını sağladı; küreselleşme kavramından ürkmememiz gerektiğini bizlere gösterdi.

İçedönük olmak kolay. Milliyetçi olmak kolay. Bilinmeyene doğru ilerlemek ise zordur. Küreselleşme çoğu insan için fazla soyut bir kavram. Bu münazara serisinin amacı, insanların hızla değişen dünyamızı daha yakından tanımalarına yardımcı olmak ve ortak geleceğimizi şekillendirecek meseleler ve olaylara dair evrensel diyaloga daha rahat katılmalarını sağlamaktır.

Başımızda pek çok acil mesele olduğunu siz söylememe gerek yok. Küresel ısınma, açlık belası, soykırım, kırılgan ekonomik düzen. Bunlar insanlık için önem arz eden kritik meselelerin yalnızca birkaçı.

İşte Munk Münazaraları, hayati konular üzerinde kurmaya çalıştığı küresel diyalog vasıtasıyla, dünyanın en parlak beyinlerinden geçen fikir ve görüşlerden haberdar olmamızı sağlıyor.

Bu hayatta şunu öğrendim, eminim çoğunuz bu görüşüme katılacaktır: **Zorluklar içimizdeki en iyiyi ortaya çıkarıyor.**

Peter Munk-Toronto, Ontario

GELECEK DAHA GÜZEL GÜNLER Mİ GETİRECEK?

RUDYARD GRIFFITHS- Ben Munk Münazaraları başkanı Rudyard Griffiths. Bir Munk Münazarası'nda daha Roy Thomson salonunun tüm biletlerini tüketen üç binden fazla sayıdaki siz seyircilerimize merhaba demek istiyorum.

Gelin şimdi münazaracılarımızı sahneye davet edelim.

Montreal'den, bilişsel bilimin öncülerinden, dünya çapında üne sahip yazar ve akademisyen **Steven Pinker**.

Steven'in takım arkadaşı Britanya Lordlar Kamarası'ndan, Times gazetesinde yazan ve dünyada çoksatar önemli kitapların yazarı **Matt Ridley**.

Münazaranın karşı tarafında ise, İngiltere'nin önde gelen yazar, yayıncı, düşünür ve kendi kuşağının en popüler filozoflarından **Alain de Botton**.

Alain'in münazara partneri, *New Yorker* dergisindeki yazılarından tanıdığımız bir isim. Belki kitaplarını da okumuşsunuzdur. Bugüne kadar on milyon adet basıldığını duydum. Bayanlar, baylar, **Malcolm Gladwell**.

Bu akşamki oylama sonuçlarını da paylaşmak istiyorum. Buraya gelen 3.000 kişiye aynı soruyu yöneltip oylamalarını istedik. **“Gelecek daha güzel günler getirecek”** fikrine katılanların oranı %71, katılmayanların oranı %29. Seyircilerimiz için bardağın yarısı dolu anlaşılan.

Fakat fikirler değişebilir elbet. Bu yüzden sizlere şu soruyu da yönelttik: Bu gece duyacaklarınıza bağlı olarak, önümüzdeki bir buçuk saatin sonunda oyunuzu değiştirmeye ihtimal veriyor musunuz? %91'iniz - evet, bu kadar yüksek- oyunu değiştirebileceğini söyledi. Fikrine sıkı sıkıya bağlı kalanlar yalnızca %10 demek ki. Görünüşe bakılırsa gerçekten belirleyici bir tartışma olacak.

Şimdi ilk sözü, adet olduğu üzere, savunmaya veriyorum. Steven Pinker, sekiz dakikanız başladı.

STEVEN PINKER: Sizleri geleceğin daha güzel günler getireceğine ikna etmeye çalışacağım. Evet, niyetim inandırmak değil, ikna etmek.

Bu fikre karşı çıkanlar ilerlemeye olan inançtan bahseder. Halbuki konunun inanıp inanmamakla ilgisi yok. İnsanlığın gidişatına dair kanılarımızı cennetten kovulma veya altın çağ söylencelerine göre, neşeli veya somurtkan mizaç bahşeden genlere göre veya bu sabah yatağın hangi tarafından kalktığımıza göre belirleyemeyiz.

Gazete başlıklarıyla da olmaz bu iş. Gazeteciler düşen uçakların haberini yapar, sağ salim inen uçakların değil. Dünyadaki kötü olayların hepsi topyekûn ortadan kalkmadığı sürece haberleri doldurmaya yetecek kadar kötü haber her zaman olacaktır. Ve insanlar asırlardır yaptıkları gibi, dünyada işlerin her geçen gün daha kötüye gittiğine inanmayı sürdürecektir.

Dünyanın yazgısını anlamanın tek yolu, zaman içinde meydana gelen iyi ve kötü olayların bir çizelgesini oluşturmaktır. Böylece çizgilerin nereye gittiğine bakabilir, yönlerini belirleyen kuvvetli saptamaya girişebiliriz.

Hayata dair on farklı konuda bu gidişatlara birlikte bakalım.

İlk başta hayatın kendisi. Bir buçuk asır önce insan ömrü ortalama 30 yıldır. Bugün 70. Bu yükseliş durma belirtileri göstermiş de değil.

İkincisi, sağlık. Wikipedia'dan çiçek hastalığı veya sığır vebasına bakın. Cümleler geçmiş zamanda: “Çiçek hastalığı söyle söyle bir hastalık *idi*” Bu da insanlık tarihinin en büyük iki ıstırap kaynağının yeryüzünden ilelebet kazındığı anlamına geliyor. Yakında aynı şey çocuk felci ve medine kurdu için de geçerli olacak.

Üçüncüsü, refah seviyesi. İki yüzyıl önce, dünya nüfusunun %85'i aşırı yoksulluk içinde yaşıyordu. Bugün bu oran %10'un altına indi. Birleşmiş Milletlere göre 2030'da sıfırlanabilir.

Dördüncüsü, barış ortamı. İnsan etkinliklerinin en yıkıcısı -güçlü uluslar arasında savaş-artık tarihe karışıyor. Gelişmiş ülkeler yetmiş yıldır birbiriyle savaşmıyor; büyük güçler ise altmış yıldır.

İç savaşlar devam ediyor ama onlar da devletler arası savaşlara oranla daha az yıkıcı. Ayrıca sayıları da azaldı.

Besincisi, güvenlik. Bütün dünyada şiddet suçları düşüyor, hem de pek çok yerde jet hızıyla. Dünyanın önde gelen suçbilimcilerinin hesaplarına göre otuz yıl içinde cinayet oranları yarı yarıya düşecek.

Altıncısı, özgürlük. Tek tük ülkelerdeki irtifa kayıplarına rağmen, küresel demokrasi endeksi hiç olmadığı seviyelerde. Dünya nüfusunun %60'ı artık açık toplumlarda yaşıyor, ki bu oran hiç bu kadar yüksek olmamıştı.

Yedincisi, bilgi. 1820'de insanların %17'si temel eğitime sahipti. Bugün bu oran %82. Ve oran hızla %100 doğru yükseliyor,

Sekizincisi, insan hakları. Devam etmekte olan küresel seferberliklerin hedefleri arasında çocuk işçiliği, idam cezası, kadınlara şiddet, kadın sünneti, eşcinselliğin suç sayılması ve insan ticareti gibi konular var. Her birinde önemli mesafeler kat edildi.

Dokuzuncusu, cinsiyet eşitliği. Küresel verilerin gösterdiğine göre kadınlar artık daha iyi eğitim alıyor, daha geç evleniyor, daha çok kazanıyor, güçlü ve etkili konumlara daha çok geliyorlar.

Sonuncusu da zeka. Dünyanın her yerinde IQ her on yılda üç puan artıyor.

Peki, dünyanın kötüye gittiğine inananların "canlarını sıkan" tüm bu harika haberlere yanıtı nedir? Şunun gibi bir şey: *"Hele bir bekle. Bugün yarın bir felaket meydana gelip de tüm bu gelişmeleri durdursun, hatta tersine çevirsin de bir gör."* Savaş istisnasını saymazsak, bu göstergelerin hiçbiri borsadaki gibi kaotik belirsizliklere veya çakılmalara tabi değildir. Her biri kademe kademe ve eskinin üstüne koyarak bugünlere gelmiştir. Ayrıca birbirlerini de desteklerler. Daha zengin bir dünyanın çevre temizliği için daha çok parası olur; çetelerle polis mücadelesi, eğitim ve sağlık için daha çok parası olur. Daha iyi eğitimli ve kadınların daha çok söz sahibi olduğu bir dünya daha az diktatöre, daha az sayıda anlamsız savaşa maruz kalır. Bu gelişmeler teknolojik ilerlemeleri de besler. Moore yasası geçerliliğini hala koruyor. Genombilim, norobilim, yapay zekâ, malzeme bilimi kanatlanmış uçuyorlar. Siyaseti kanıtlara dayalı belirleme anlayışı gittikçe yaygınlaşıyor.

Bunların dışında ciddi ama çözülebilir **iki tehlike var.** **Termonükleer bir üçüncü dünya savaşı ve Hollywood stili nükleer terörizm;** bu kehanetlerine rağmen Nagasaki'den beri tek bir nükleer silahın kullanılmadığını unutmamalıyız. Soğuk Savaş sona erdi. On altı devlet nükleer silah programlarından vazgeçti, ki İran da bunların arasında. Nükleer silahların sayısı %80 azaltıldı. Daha da önemlisi, modern dünya yetmiş yıllık barış süresini biraz daha uzatırsa Nagasaki'ye atılan bomba son nükleer bomba olabilir. Aralarında ABD ve Rusya da olmak üzere büyük dünya devletleri tüm nükleer silahların imha edilmesi için bir yol haritasına ilkesel olarak destek çıktılar bile.

Diğer tehlike **iklim değişikliği.** Bu insanlığın en çetin sorunu olabilir.

Fakat ekonomistler bu sorunun da üstesinden gelebileceğimiz konusunda hemfikir.

Küresel bir karbon vergisi konursa milyarlarca insan tutumlu olmaya, yaratıcı çözümler üretmeye, düşük karbonlu enerji kaynaklarına geçiş yapmaya sevk edilebilir.

Bu arada yenilenebilir enerji, dördüncü kuşak nükleer enerji ve karbon yakalama konularındaki ARGE çalışmaları hızlandırılarak fiyatların düşmesi sağlanabilir.

Daha iyi bir dünya, mükemmel bir dünya demek değil elbet. İnsan doğasının en ateşli savunucularından biri olarak, insanoğlunun yamuk odunundan, düz bir şey çıkmayacağına inanıyorum. Kanada'nın büyük şarkıcısı Joni Mitchell'in şarkı sözlerini biraz değiştirecek olursam: “*Yıldız tozları değiliz / Altından yapılmadık / Cennet bahçesine dönüş yollarıysa kapalı.*” Hayalini kurduğum muhteşem gelecekte hastalıklar ve fakirlik yine olacak; terörizm ve zulüm yine olacak, şiddet suçları ve savaşlar da. Ama bu illetler çok çok daha azalmış olacak. Dolayısıyla milyarlarca insan bugünkünden daha iyi durumda olacak.

ALAIN DE BOTTON: Eğer iyimser olacaksak, iyimserlere göre en büyük gelişmelerin yaşanacağı bu dört temaya bir bakalım.

Birincisi, bilginin cehalete galip geleceğine inanıyorlar. Zamanımızın büyük musibeti cehalet, aklın ışığı altında tuz buz olacak. İyimserlerin büyük umudu bu.

İkincisi, fakirliğin yol açtığı, bunca zaman peşimizi bırakmayan belalar dünya ekonomisinin büyümesiyle yok olup gidecek.

Üçüncüsü, savaş. Hukukun üstünlüğü sağlandıkça ve devletlerin uyduğu uluslararası düzenlemeler gücü tekellerine aldıkça savaş dünyadan kalkacak.

Dördüncü ve son olarak da tıp denilen harika buluş sayesinde hastalıkların kökü kazınacak.

Ancak benim kendi yaşadıklarımından çıkardığım ufak bir itirazım var. Ben İsviçreliyim ve ülkemde epey bir zaman geçirmişliğim var. İsviçre bu sorunların hepsini çözmüş vaziyette zaten. Fantastik bir eğitim sistemi var. Ortalama maaş yıllık 50.000 dolar. 1648' deki Vestfalya Antlaşması'ndan beri ülke savaş yüzü görmedi. Hastaneler dersiniz dört dörtlük. Gelgelelim, İsviçre cennet değil. Hatta sorunlar denizi diyebiliriz. Evet, bunlara birinci dünya sorunlar demek yerinde olur ama yine de şakaya gelir yanları yok. Hepsi ciddi meseleler.

İsviçre gibi ülkeler neden kusursuz değil? Eh, birincisi, akıl hâkim diye aptallık ortadan kalkmıyor. Aydınlanmanın büyük vaadi, insanlara neyin doğru olduğunu söylerseniz onu yapacaklarıydı; kötülük cehaletten kaynaklanıyordu. Ama aptallık, sandıklarından çok daha inatçı çıktı. Gayrisafî yurtiçi hasılayı artırmakla yoksulluk ortadan kalkmıyor.

Yeterince şeye sahip olmadığını hisseden milyonerler ve milyarderler var, ki yoksulluğun asıl tanımı da budur, yeterince şeye sahip olmadığın hissi. Ne yazık ki bu his her gelir düzeyinde varlığını sürdürüyor.

İnsanların birbirlerine şiddet uygulaması ve kötücül olması konusunda da son sözü savaflara bakarak söyleyemeyiz. **“insanlar birbirlerini taşlı sopalarla öldürmüyorsa da kötülükler ve şiddet devam ediyor...”**

Ve son olarak, İsviçre’de çiçek hastalığı veya sığır vebası olmasa da tıptaki harika gelişmelere rağmen insanlar yine de ölüyor. Çiçek hastalığının kökü kazınmış olabilir, ama ölümün kökü kazınmadı. Ve bildiğim kadarıyla, ufukta da ölüme bir çare gözüküyor. Yüz yüze olduğumuz sorunlar bunlar.

Bu noktada denebilir ki makinelerle, akıllı telefonlarla, teknolojiyle, internetle, belki de öyle bir canlı meydana getireceğiz veya üreteceğiz ki müthiş akıllı, süper nazik, hatta ölümsüz olacak. Olabilir, ama o şey insan olmayacak.

Homo sapiens farklı bir tür. Size tasvir ettiğim sorunlardan evrilerek kurtulamayacağız asla. Omuriliğimizin tepesinde duran “beyin” dediğimiz organı “kusurlu ceviz” olarak tarif etmeyi sevmiyorum.

Öyle inanıyorum ki, sorularımıza çok daha iyi cevap verebilecek başka bir felsefeye geçiş yapmamız gerekiyor. Bu felsefeye “**karamsar gerçekçilik**” adını veriyorum. Modern bilimde ve iş hayatından alışık olduğunuz, her ikisinde de farklı nedenlerden dolayı bizi sürekli neşeli ve iyimser hissettirmeye çalışan tozpembe tavrın zıddı bu.

Mükemmeliyetçiliğin korkutucu bir tarafı var. Vaat edilen şey cennet, gerçekler ise trafik sıkışıklığı, kayıp anahtarlar, mutsuz ilişkiler ve vasat bir iş olunca sinirleniyoruz. Hak ettiklerimizi alamamış olduğumuz hissi, dönüp yine bizi öfkeliyor. Çağımızın tehlikesi işte bu. Hayatın mükemmel olması gerektiğine ve tüm sorunları çözebileceğimize inanınca diğer şeyleri takdir etmeyi birikiyoruz.

Yaşlılar çiçekleri neden sever? Severler, çünkü hayatın kusurlarının o kadar farkındadırlar ki kusursuzluğun küçük adalarına rastladılar mı bir uğramak ve o çiçeği takdir etmek isterler. Biz bunu yapmıyoruz. Eğer zihnimizi türümüzün kusursuzluğuna dair böyle cafcıflı hikayelerle doldurmuşsak, durup çiçekleri takdir etmeyiz.

Tarihteki en kötü hareketlerin mükemmelliğe inanan insanların kafasından çıktığını düşünüyorum-meseleleri bir seferde ve kökünden çözebileceğimize, düzelterek çözebileceğimize inanan bilimcilerin, siyasetçilerin ve benzerlerinin kafasından. Son derece tehlikeli, bir yaşam felsefesidir bu.

İnsanlığın gerçek ilerleyişi ise genelde çok daha alçakgönüllü insanların gayretleriyle sağlanıyor- kendisinin ve başkalarının hatasını kabullenebilen, dünyayı cennete çevirmeye çalışmayan insanların gayretleriyle.

Şimdi söz savunma takımında...

MATT RIDLEY:

Woody Allen bir keresinde şöyle demişti: “İnsanoğlu tarihte ilk kez bu kadar ciddi bir yol ayrımında. Bir yol umutsuzluk ve kedere gidiyor. Diğer yol soyumuzun tükenişine. Dua edelim de akıllı seçimi yapacak kadar aklımız olsun.”

Robert Heilbroner'ın benim okulu bitirdiğim sırada çoksatar bir kitabının sonuç kısmını dinleyin bir: *“İnancım o ki insanlığı acılı, zor ve vahim bir gelecek bekliyor. İnsanın istikbaline dair beslenebilecek umutlar gerçekten de çok ama çok cılız.”*

Bu tehditlerin her birinin ya yanlış alarm ya da abartı olduğuna uyanmam bir yirmi yılımı aldı. Korkunç istikbal, hiç de yetişkinlerin bana söylediği gibi korkunç değildi.

Hayat insanların çok büyük bölümü için gittikçe daha iyiye gidiyordu. Ortalama insan ömrü son elli yıldır günde beş saat uzuyor. Bir insanın başına gelebilecek en büyük acı olan çocuk ölümleri ise aynı zaman diliminde üçte iki azaldı.

Sıtma ölümleri son on beş yılda inanılmaz biçimde %60 azaldı. 1970'lerden bu yana okyanusa petrol sızıntısı kazaları %90 azaldı.

Kötü giden şeylerse trafik ve obezite. Yani bolluktan kaynaklanan sorunlar. Şöyle bir gerçek var ki gelişmeler genelde yavaş yavaş olur, o yüzden haberlerde yer almazlar. Kötü haberlerse aniden olur. Haberlerde araba kazalarına yer verilir. Çocuk ölümlerinin azalıyor olmasına yer verilmez.

Ve Steve'in dediği gibi, ortalama insan her yıl biraz daha zengin, biraz daha mutlu, biraz daha zeki, nazik, özgür, güvende, barış içinde oluyor ... ve daha eşit.

Doğru duydunuz, daha eşit. Küresel eşitsizlik azalıyor. Hem de hızlı biçimde Neden mi? Çünkü fakir ülkelerdeki insanlar zengin ülkelere oranla daha hızlı zenginleşiyor. Şu anda Afrika olağanüstü bir ekonomik mucize yaşıyor. Tıpkı on-yirmi yıl önceki Asya gibi. Mozambik 2008'e oranla kişi başı %60 daha zengin. Etiyopya'nın ekonomisi yılda %10 büyümekte. İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana dünya ekonomisi topu topu bir yıl küçüldü; o da 2009'da. Öyle bir durum var ki refahın yükselişi de hızlanıyor.

Peki ama tüm bu gelişmeler çevreye verdiğimiz zarar pahasına olmuyor mu? İşin aslı, hayır. Hatta çoğunlukla tam tersi oluyor. Pek çok ülkede çevresel göstergeler iyiye gidiyor. Daha çok orman, daha çok vahşi yaşam, daha temiz hava, daha temiz su. Hatta haklarında en çok şey bildiğimiz hayvanlar olan kuşlar ve memelilere baktığımızda, türlerin tükenme hızının da yüz yıl önceye göre yavaşladığını görüyoruz. Ve bir ülke ne kadar zenginse, çevre koşullarının iyiye gitmesi de o kadar olası. En büyük çevresel sorunlar fakir ülkelerde.

Nüfus artışında durum ne? Dünyanın nüfus artış hızı, benim ömrüm sırasında yaralandı. Yüzde ikiden yüzde bire düştü. Bugün Afrika'da doğum oranları hızla düşüyor. Yirminci yüzyılda dünya nüfusu dörde katlandı, ama yirmi birinci yüzyılda ikiye bile katlanmayacak. BM'nin tahminlerine göre 2080'lerde artış tamamen duracak. Neden mi? Savaş, salgın hastalık veya bir zamanlar kasvetli ihtiyar Malthus'un korktuğu gibi kıtlık yüzünden değil; refah, eğitim ve sağlık yüzünden.

Demografide basit, şirin bir genelleme vardır: Ne kadar çok çocuk hayatta kalırsa, insanlar ailelerini o kadar küçük planlar. Nüfus artışının yavaşlaması ve tarımda verimin artışı, dünyayı beslemeyi kolaylaştırıyor.

Bugün aynı miktarda gıdayı üretmek için 50 yıl öncesine göre %68 daha az arazi gerekiyor. Bu da doğaya daha çok yer kalması demek.

Teoride, Kanada'nın Ontario eyaleti kadar bir arazide hidroponik tarım yaparak bütün dünyayı besleyebilirsiniz. Ve gezegen gittikçe yeşilleniyor. Uydular, otuz yıl önceye göre %14 daha fazla bitki örtüsü olduğunu gösteriyor, özellikle de Afrika'nın Sahel bölgesi gibi kurak bölgelerde.

Peki ya hani adam gökdelenden düşmüş de zeminden bir önceki katta "Şimdilik her şey yolunda" demiş, ya o adamın konumundaysak?

Sanmıyorum. Bu tartışma sırasında "dönüm noktası"nda olduğumuz fikrini duyacaksınız muhtemelen. Anne babalarından daha kötü olacak kuşağın bu kuşak olduğunu söyleyecekler size. İşte, bu kuşak daha genç olacak veya çevre koşullarında ani bir bozulma olacaktı.

Ben de size dönüm noktalarıyla ilgili bildiklerimi söyleyeyim: Her kuşak bir dönüm noktasında bulunduğunu sanır. "Geçmiş iyiydi ama gelecek karanlık" diye düşünür,

Lord Macaulay'nin 1830'da dediği gibi: "Her çağda insanlar kendi dönemlerine kadar insanlığın ileri gittiğini fark etmiş, ama neredeyse hiç kimse sonraki kuşakların daha da ileri gideceğini hesap edememiştir."

Seçici algımız, geçmişin mutlu hatıralarını, geleceğinse kasvetli beklentilerini öne çıkarır. Narsisizmin tuhaf bir türü diyebiliriz. Kendi kuşağımızın özel olduğuna inanıyor olmalıyız; dönüm noktası tam da bizim yaşadığımızı denk gelmiş. Ama bu inanış, zıvalıktan başka bir şey değil aslında.

Muhalifler adına söz **MALCOLM GLADWELL'de.**

Çok geçmişe gidip o zaman koşullarından 17.yüzyıla, sonra 18. yüzyıla, 19. yüzyıla, 1950'ye, 1975'e ve nihayet bugüne bakacak olursak işlerin sürekli iyiye doğru gitmiş olduğunu görebiliriz. Ve bu fikre katılabiliriz. Ama bu münazara geçmişle ilgili değil, gelecekle ilgili. İşler bu noktadan itibaren iyiye doğru gidecek mi, onunla ilgili.

Geleceğin daha iyi olacağı fikrinden naiflik akıyor. Kaldı ki "daha iyi" ve "daha kötü" de doğru karşılaştırma sıfatları değil. Geleceğe baktığımızda gördüğümüz şey, *daha farklı* bir dünya. Bununla ne kastediyorum?

Geçenlerde bir konferansta birkaç internet güvenlik uzmanıyla laflıyorduk. "Neyden endişe duyuyorsun?" diye sordular. Ben de söyle dedim: İnternet korsanlarının yol açtığı gündelik, düşük seviyeli tehditlerle - Bulgaristan'dan kredi kartı bilgilerinizi çalmak isteyen adamlar mücadeleden çok iyi iş çıkardır. Bu tarz tehlikelerden korunabiliyoruz artık. Fakat bizi asıl korkutan şey dijital bir 11 Eylül saldırısı. Birisi veya bir ulus devlet elektrik altyapımıza sızıp elektriği bir haftalığına kesti diyelim. Veya birisi Kanada'nın 401 ekspres yolundaki bin tane arabanın bilgisayar sistemini hack'leyip kazalara ve devasa trafik kilitlenmesine neden oldu. "401 zaten hep öyle ki" diyebilirsiniz gerçi, ama terörist saldırısında yaşanacak şoku düşünün.

"*Sıradan*" olarak nitelendirebileceğimiz iklim krizleriyle başa çıkmada son yirmi beş veya elli yılda çok daha iyi hale geldiğimiz de kesinlikle doğru. Bundan yirmi beş yıl önce olduğu gibi kıtlık tehlikesinden korkmuyoruz

artık pek çoğumuz. Bu türden bir çevre krizi tehlikesi kesinlikle azalıyor, çünkü hastalığa dayanıklı ve kuraklığa dayanıklı ekinler ürettik ve tuzdan arındırma teknolojilerini çok geliştirdik. Fakat iklim uzmanlarının endişeleri bunlar değil zaten. Meksika'daki son kasırgaya bakıyorlar. Bu, bugüne kadar kaydedilmiş en büyük ve en şiddetli kasırgalar olan biriydi. Ve okyanuslardaki ısınmanın gidişatı konusundaki endişelerini dile getiriyorlar. Ve buradan hareketle bu mega-kasırgalardan birinin daha önce benzerlerini hiç görmediğimiz boyutlara ulaşmasından korkuyorlar.

Hastalık ve kıtlığa dayanıklı ekinler yarattık, ama bir yandan da iklim değişikliğine sebebiyet verdik, ki bu bambaşka boyutta bir risk.

Bu verdiğim örneklerin hepsi aynı şeye işaret ediyor. Hepsi de bize bir toplum olarak yalnızca riskleri azaltmakla kalmadığımızı, aynı zamanda risklerin doğasını değiştirdiğimizi söylüyor.

Beş yılda bu kıtlık tehlikesinden endişe etmeniz gerekmiyor artık ama geldi miydi Miami'yi silip süpürecek bir mega kasırgadan endişe etmeniz gerekiyor. Romanya'daki kimliği belirsiz birinin kredi kartı bilgilerinizi çalmasından endişe etmeniz gerekmiyor, ama Kuzey Kore'nin bütün elektrik şebekesini iki haftalığına devre dışı bırakmasından endişe etmeniz gerekiyor.

Afrika'da cep telefonu demek, hayatınızın on yıl önceye göre çok daha kolaylaşması demek, ama aynı zamanda terörist grupların size zarar verme tehlikesinin de on yıl önceye göre çok daha ciddi ve gerçek olması demek.

Bana göre bu münazaranın asıl konusu şu: Yüz yüze olduğumuz risklerin *doğasında* meydana gelmiş olan değişim bizi korkutmalı mı, korkutmamalı mı?

Yanıt bence aşikâr: Evet, korkutmalı.

PINKER'ın bir yorumunda, nükleer silah sayısının %80 azaltılmış olmasından nasıl da hoşnut olduğunu söyledi. Ama bu sorunu çözümüyor. Nükleer silah sayısını %80 azaltabilirsiniz, ama hepimizi havaya uçurmak için tek bir manyağın eline tek bir silah geçmesi yeter. Kafanıza silah dayayan biri, "*Endişe etme, kurşunların sayısını %50 azalttım,*" dese, içimdeki sıkıntı uçup gitmezdi!

Matt Ridley küresel etkileşimin artmasından ve bunun getirdiği pozitif sonuçlardan bahsederken benim de aklıma her türlü negatif sonuç geliyor.

Epidemiyologlara sorarsanız size insan türünün yok olma tehlikesinden söz edeceklerdir. İnsan türünün yok olma ihtimalinin söz konusu olmasının nedeni, bu kadar etkileşim halinde, bu kadar iç içe geçmiş olmamız. Bu durum ölümcül bir organizmanın veya virüsün dünyaya çok hızlı yayılmasını mümkün kılıyor. Epidemiyologlar bu olgu yüzünden çok yakın dönemde birden fazla kez bu türden bir olaya ramak kaldığını size söyleyeceklerdir.

Matt Ridley'nin biyomedikal patlamayla ilgili yorumuna dönersem,

medikal teknolojide ve belli hastalıkları tedavi etme becerilerimizde olağanüstü inanılmaz pozitif değişimlerin yaşandığı konusunda kesinlikle haklı. Fakat şunu gözden kaçırmamalıyız ki bu türden yeni teknolojiler yarattığınızda, aynı zamanda yeni sosyal ve ekonomik sorunlar yaratırsınız. Örneğin bunların bedelini nasıl ödeyeceğiz? Tıptaki bu yeni gelişmeleri inceleyen herkesin ortak görüşü, bunların var olan teknolojilerden beş on kat daha pahalı olacağı. Bu gerçeğe yüzleşmek zorundasınız.

MATT RIDLEY: “Diğerleri umutsuzluk içindeyken umut eden kişiye insanlar bilge gözüyle bakmaz,” diyor John Stuart Mill, “ama diğerleri umut ederken umutsuzluk içinde olana bilge gözüyle bakarlar.”

Bir başka deyişle, Kassandraların bilge, Pollyannaların saf olduğunu düşündük hep. Fakat tarih bunun tam aksini söylüyor. Çünkü tarihe baktığımızda görüyoruz ki Kassandralar neredeyse hep yanılmış, Pollyannalarsa iyimserliklerinde az bile kalmıştır.

Gençliğimde dinlediğim kıyametkolicler dünyanın geleceğinin kara olduğunu söylediklerinde yanılıyorlardı. Bana karamsarlığa kapılmamı öğütlediklerinde de yanılıyorlardı. Fakat Steven ve benim dünyanın kusursuz olduğunu düşündüğümüz fikrine kapılmanızı istemem.

Alain bu kanıya nasıl vardı bilmiyorum. Tabii ki öyle düşünmüyoruz. Tam zıddını düşünüyoruz. Olabilecek dünyayla -ve doğru işleri yaptığımız takdirde daha da ileride olacak dünyayla- kıyasladığımızda, bu dünya gerçekten bir “gözyaşı vadisi”, bir "yeis bataklığı".

Meşrebimde iyimserlik yoktur, ama deliller beni iyimser olmaya mecbur kılıyor. Zihnimi ikna eden onlar. “Neşeli ol ki genç kalasın,” demiyoruz. Ama şunu diyebiliriz: “Enseyi karartma, tutkunu kaybetme.”

Her şey yoluna girecek de demiyoruz. Savaş, acı ve keder gelecekte yine olacak, ama geçmişte bunlar şimdikinden kat kat fazlaydı.

Gelecekte insanların hayatlarını iyileştirecek ve yaşadığımız gezegeni sağaltacak yeni buluşların meyvelerini daha tam anlamıyla toplamaya başlamadık bile. Steven ve beni Voltaire'in *Candide* adlı eserindeki Dr. Pangloss'tan ayıran şey de bu. Pangloss *Candide*'e yaptığı açıklamada, Lizbon depreminde 70.000 kişinin ölmüş olmasını, böylesinin en iyi olması gerektiğine yoruyordu, çünkü dünyayı Tanrı yaratmıştı ve o kusurlu bir dünya yaratmaktan münezzehti. Dolayısıyla o insanlar kötü insanlar olmalıydı. Voltaire aslında Leibniz ve Pierre Louis Maupertuis'in teodise¹ fikrini tiye alıyordu.

Metresinin Maupertuisile yatıyor olmasından dolayı da olabilir. Bugün Pangloss'a kötümser gözüyle bakıyoruz- durumumuzu aslında düzeltmeyeceğimizi, dünyanın zaten mümkün olabildiğince kusursuz olduğunu düşünen biri. Yaşadığımız gelişim gerçektir, gelişim gerçektir;

---

¹ **Teodise:** Tanrı'nın sonsuz rahmet sahibi (rahim-i mutlak), sonsuz bilgi sahibi (alim-i mutlak) ve sonsuz kudret sahibi (kadir-i mutlak) olmasına rağmen neden kötülöklere izin verdiğine getirilen her türlü açıklama.

gelişim insanların büyük çoğunluğun iyiliğine olmuştur. Gelişim özellikle yoksul insanların iyiliğine olmuştur. Ve şimdi de sırf ruhumuza ve psikolojimize yeterince eğilmiyoruz diye gelişimin birden duracağına inanmak için hiçbir neden yok. Geleceğin parlak olacağını düşünmek içinse her türlü neden var. Siz de bu şekilde düşünüyorsanız oylamada münazaranın önermesi yönünde oy kullanmalısınız.

STEVEN PINKER-İnsanoğlunun illüzyonlara, yanlı düşünceye ve mantık hatalarına ne kadar kolay düşebildiğini hepimiz biliriz. Bu zihinsel kusurlarımız bizi dünyanın kötüye gittiğine veya varoluşsal tehlikeler altında olduğuna inanmaya iter.

Hobbes'un gözlemlediği gibi, *"Övgü yarışı, insanı eskiden yaşamışlara hayranlığa meylettirir. Ne de olsa insanlar yaşayanlarla çekişir, ölülerle değil."*

Zihinsel yanlıgıların çaresi verilerdir. Verilerin gösterdiği gidişatlarsa şüpheye yer bırakmıyor: insanlar ortalamada daha uzun, daha sağlıklı, daha zengin, daha güvenli, daha özgür, daha eğitilmiş ve daha barış dolu hayatlar yaşıyor. Her ne kadar geçmişteki sonuçlar geleceğin garantisini vermese de dünya menkul kıymetler borsası değil.

Bir sabah uyanıp da dünyada çiçek hastalığının geri geldiğini, esir pazarlarının kurulduğunu veya anestezi olmadan ameliyat yapılmaya başlandığını görmemiz düşük ihtimal.

Elbette dünyaya bekleyen büyük zorluklar var. Bu da beni son söyleyeceğim noktaya getiriyor.

İyimserlik, kendini gerçekleştiren kehanettir; kötümserlik de öyle. Elde ettiğimiz ilerlemeler gizemli tarihsel bir diyalektiğin veya kaçınılmaz gelişim yasasının sonucu değildir. Sistemlerdeki kırılmalıklar ve nükleer silah artışı da dahil olmak üzere sorunları tespit eden ve mahvolduk diye yakınmak yerine yaratıcılıklarını kullanarak ve emek sarf ederek bu sorunları çözen insanların emekleri sonucudur.

Yakın zamanlı bir araştırmada, yaşam biçimimizin yüz yıl içinde son bulacağını düşünenlerin aynı zamanda şu cümleyi de onayladıkları görüldü: *"Dünyanın geleceği karanlık gözüküyor, dolayısıyla kendi başımızın çaresine bakmaya odaklanmalıyız."*

ALAIN DE BOTTON: İnsanlar bu dünyanın sorunu ne diye kafa patlattıklarında akıllarına daha iyi bir dünya için öneriler geliyor. Eğitimden bahsediyorlar örneğin. Yeterince bilgili olmadığımızı, ama eğer eğitim sistemini doğrudan oturtabilirsek işlerin yoluna gireceğini söylüyorlar. Ama bunun sonu gelmiyor ki! Birileri de diyor ki "Ekonomiyi düzeltip açlığı bitirirsek işler yoluna girecek". Sonra savaşları bitirip anlaşmazlıkları çözmeyi öneriyorlar. Ve bir de tıbbı bağlanmış umutlar Tıbbi gelişmeleri belli bir seviyenin üstüne çıkarırsak insanların çektiği pek çok acıyı sonlandıracağız.

Ben İsviçreliyim. İsviçre'den geliyorsanız, bu sorunları insanoğlunun çözebildiği en yüksek seviyede çözmüş bir ülkeden geliyorsunuz demektir. Uganda veya Liberya gibi ülkelere oranla İsviçre gelişmişlik açısından belki 500 yıl ileridedir. Ancak size üzücü haberim var: Orada bile türlü türlü sorun var. Ve benim ilgilendiğim sorunlar, bu *"birinci dünya sorunları"*

denen sorunlar. Bu terimi küçümseyici, aşağılayıcı anlamda kullanıyorlar normalde, “Bunlar da sorun mu?” gibisinden. Ama evet, bunlar da sorun .Hem de hayatınızı elemelerle doldurma konusunda gayet başarılı sorunlar.

Piramidin tepesinde olmaktan kaynaklı değil de gerçekten ciddi ve elle tutulur bir birinci dünya sorunu örneğini verebilirim. Ekonomik kalkınmanın gerçek trajedilerinden biri, insanların maddi koşullarını iyileştirince mutlulukların da artıracığımızı sanmış olmamız.

Oysa Richard Easterlin adında bir ekonomist bundan kırk yıl önce gelir seviyesiyle mutluluk arasındaki ilişkiyi araştırdı ve bir toplum aşırı zengin olsa bile daha fazlasını arzulama, başkalarını kıskanma, yüksek statü hırsı ve kaygının sürdüğünü tespit etti.

Bir halkın refah seviyesini yükselterek parasal doyuma ulaştıramazsın. Rekabet, sosyal bir salgın hastalık. Ve çekememezlik, kıskançlık, yetersizlik gibi duygular milyarlarca da var. Durup bir düşünmek için bunlar yeterli olsa gerek.

Bu yalnızca bir örnek. Bütün dünyayı milyarlarca yapsak yine beklenmedik ekonomik gelişmeler, mutsuzluklar ve acılar olacaktır. Bu hedefin peşini bırakmalıyız demiyorum. Elbette peşini bırakmamalıyız ama bir 500 yıl sonra herkes diyelim ki bir İsviçreli dışı kadar kazanıyor diye her şeyin kusursuz olacağını ummamalıyız.

Aydınlanma'nın büyük rüyası, eğitim sayesinde insanların önyargılarından kurtulacağı, çürümüş fikirleri ve kötü niyetleri geride bırakacağıydı. Aklın ışığı altında tüm bunlar güneşli bir günde pusun dağılması gibi yok olup gidecekti. Ne var ki hiç de öyle olmadı. Eğitimli toplumlarda da nice çatışmalar, savaşlar gördük. Dolayısıyla *eğitim her derde deva, mucize bir ilaç değildir.*

Tıp da bu açıdan eğitime benziyor. Tıp ne kadar gelişmiş olursa olsun, göz göze gelmekten kaçışın olmadığı bir gerçek var: *kendi sonumuz.*

Hepimiz kendi minyatür mahşerimizle, kendi kıyametimizle yüzleşmek zorundayız. Kalp ameliyatlarındaki ve kanser tedavilerindeki gelişmeler çok güzel elbette, ama kendi sonumuzun kaçınılmazlığı meselesinin üstesinden gelemedik ve asla gelemeyeceğiz.

Homo sapiens olmayan bir türe dair iyimserim. Belki bin yıl sonra öyle bir tür yaratacağız ki ölümsüz olacak, bilgiyi doğru kullanacak, mutlu olacak, barışçıl olacak. Fakat ona *Homo sapiens* diyebilir miyiz? Artık bir başka tür olmuştur o. Dolayısıyla iyimser olabilirim ama insanlık adına değil.

Beş yüzyıl içinde bizim yerimizi alacak bir başka “Homo” türü ortaya çıkabilir. Ama o artık biz olmayacağız.

KAYNAKÇA

GELECEK DAHA GÜZEL GÜNLER Mİ GETİRECEK?

(Do Humankind's Best Days Lie Ahead?)

**ALAIN DE BOTTON-STEVEN PINKER-MATT RIDLEY-
MALCOLM GLADWELL**

Çeviri: Cem Duran

Domingo Yayıncılık-I. Baskı: Nisan 2017 (119 sayfa)